

De Hervaut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 4 December 1887. N°. 519.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geboorteden versonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnements en Advertentie aan de ADMINISTRATIE van De Hervaut, Warmoesstraat 106, Amsterdam.
Insendingen die later dan Donderdag's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. m. aan het Bureau, Warmoesstraat 106, te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van Neftegaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Bij dit Nummer behoort een
BIJVOEGSEL.

Het Zoonchap Gods.

DE TIENDE ZONDAGS AFDEELING.
II.

Want die Hij tevoren gekend heeft, die heeft Hij ook tevoren veroordeeld, dat de zonde van den menschen is, opdat hij de eerste geboren zij onder vele broeders.
Rome, 8: 29.

Laat het Sion des Heeren in deze landen toch op zijn hoede zijn tegen den strik van het Pantheïsme! Ook wij, Nederlanders, zijn uit Japhet, en het Pantheïsme is Japhets oude zonde. Onze herkomst is uit Azië hoogland, misschien wel van achter den Himalaya in Voor-Indië. Daarvandaan zijn ook onze stamvaders eens langs den Caucasus Europa binnengetogen, en aan die volksverhuizing dankt ook onze Nederlandsche natie haar later ontstaan.

Van die voorouders nu is het bekend, dat ze inouden tijd, toen ze nog in Azië woonden, onverbeterlijke Pantheïsten waren. Hun toenmalig Pantheïsme ligt nu nog in hun oude priesterboeken voor ons; en alle studie van dit onderwerp stelt in steeds helderder licht, hoe de zonde van het Pantheïsme van oudsher aan heel den stam, waaruit ook ons volk ontsproot, in merg en been zat. Dat er allerlei andere afgoderij met onderdoortje, weten we wel, maar de eigenlijke afgoderij van heel den stam, waaruit de volkeren der volksverhuizing voortkwamen, is toch altoos het Pantheïsme zelf geweest. Daar waren ze met saamgevoerd; die was uit hun natuur en inborst opgekomen; daar leefden ze in en voelden ze zich in thuis.

Nu is dit Pantheïsme van de Germaansche en andere volken gestuit en gebroken bij hun komst in Europa. Toen toch traden aanstands de zendelingen der kerk van Christus op hen toe, en wisten de meesten hunner te winnen voor de belijdenis van het Evangelie. En hiermee onderging geheel hun godsdienstig bestaan een ontzettende verandering.

Immers, het Evangelie kwam uit Sems tente, en het Pantheïsme was door Japhet uitgedreven. Het was in Sems tente aan Israël beschoren geweest, om de ontzettende tegenstelling tusschen den Schepper en het schepsel en in zijn Almachtigheid en in zijn Heiligheid en in zijn Ontferming, aan het licht te brengen, en hiermee was in Sems tente het tegengif aanwezig, waardoor later ook Japhets volken van hun Pantheïsme konden genezen worden.

Onder de leiding van Gods genade is dit in de vierde, vijfde en volgende eeuwen onder jaartelling dan ook metterdaad geschied. Bij hun komst in Europa hebben bijna alle deze volkeren, die voortgevoerd van Azië hoogland en de bakermat hunner denkbeelden in Indië afgesneden waren, het Pantheïsme laten varen, en uit de hand van Sems kinderen, van Israël en van de Christelijke kerk de belijdenis van het Theïsme overgenomen. Japhet ging bij het komen van deze volkeren in Europa metterdaad in Sems tente in.

Toch was hiermee het Pantheïsme nog niet voorgoed overwonnen. De bekeering van deze volkeren was daartoe te haastig en te oppervlakkig. Ja, dat niet alleen; maar ook, ze ontvingen het Theïsme niet uit

1) Theïsme noemt men de belijdenis over God Almachtig als zelfbewust Schepper en Onderhouder der wereld, in tegenstelling met het Atheïsme, Pantheïsme en Deïsme.

te troebele bron, t. w. door Rome, in welks optreden reeds toentertijd iets bedenkelijks lag.

Hoe beslist en streng tegen de afgoderij van het Pantheïsme moet gewaarschuwd, toch dient men evenzeer op zijn hoede te zijn, om het Theïsme als een tegenstelling tusschen God en mensch sonder verband op te vatten.

Het gevaar, om in deze dwaling te vervallen, lag voor de hand.
Naar de Pantheïsme wil, is er nergens een absolute grens tusschen God en het schepsel en vloeden beiden ineen. Is er nergens een absolute grens tusschen tijd en eeuwigheid, maar vloeit het een in en uit het ander. Is er nergens een absolute grens tusschen heiligheid en zonde, maar toont u het zedelijk leven slechts een aflopende en oplopende reeks van ontwikkeling. Kortom, volgens den Pantheïsme valt zelfs de grens tusschen bestaan en niet-bestaan weg, en is het terugkeeren in het Niet de ware voortzetting van ons eigenlijk wezen.

Daar tegenover nu belijdt de Theïsme (gelijk men den Israeliet en den Christen om zijn tegenovergestelde belijdenis noemt), dat er overal wel terdege absolute grenzen liggen. Dat God en het schepsel, dat tijd en eeuwigheid, dat heiligheid en zonde, dat ziel en lichaam, en zooveel meer, wel terdege absolute tegenstellingen vormen; dat heider terrein door een zeer scherpe grens afgebakend is; en dat er nooit of nimmer overvloeiing van het een in het ander bestaan kan, of denkbaar is.

Hieruit ontstaat nu echter de vraag: Is deze tegenstelling, is deze grens zóo bedoeld, dat tegelijk alle verband is afgesneden? En dan antwoordt Israël, dan belijdt de Christenheid: Neen, niet alle verband ontbreekt. Integendeel, de mensch is naar den beelde Gods geschapen. De zonde is het omgekeerde van de heiligheid en vervolg in het negatieve de trekken van haar beeld. In den tijd klopt de pols der eeuwigheid. Ook ons lichaam is op onze ziel aangelegd en er organisch meê verknocht.

Hiervoor echter had de Christenheid, die Rome aloude invloed ondergaan had (we bedoelen het heidense Rome) geen genoegzaam oog. In het heidense Rome was door de scherpe rechtsontwikkeling wel ontleed en uit elkaar genomen, maar niet genoeg ineengezet en gelet op het verband. En het was onder dezen invloed, dat in het Theïsme, waarmee onze vaders bij hun komst in Europa kennis maakten, metterdaad een leemte viel aan te wijzen. Er was in dit Christendom iets te werk tuiglijks, iets te uitwendigs. Soms stond er wel mystieke innigheid naast, maar se drong er niet in. De belijdenis zelve, die men aan deze volkeren bracht, was te dualistisch.

Uit deze omstandigheid nu verklaart zich de Reformatie.

De Reformatie toch is in den grond niets anders geweest dan een protest der Germaansche volkeren tegen deze miskenning van het verband, dat de Heilige Schrift ook bij het trekken van de diepste grenzen, altoos erkend en aangewezen had. De mystiek, die onder Rome naast de kerkpraktijk stond en veelzins pantheïstisch, is door de Hervorming weer in de belijdenis ingedragen. Luther zelf droeg ze van het gemeed over in de conscientie, en Calvijn veel meer nog dan hij uit de conscientie in de belijdenis van den Christus.

Inzoverre was dus de Reformatie een groote schrede vooruit. De tegenstelling tusschen God en het schepsel, tusschen tijd en eeuwigheid, tusschen zonde en heiligheid, tusschen den Verlosser en de

verlosten, tusschen ziel en lichaam en zooveel meer bleef gehandhaafd en werd zelfs versterkt, maar de band, die beide verband, werd nogmaals blootgelegd, en eindelijk door de mystieke unie van Christus en zijn geloovigen met klare bewustheid nedergelegd in de belijdenis.

En toch, zuiver was ook de Reformatie nog niet.

De Hervorming is uit de Germaansche volken opgekomen, die van huis uit, gelijk we zagen, Pantheïstische filosofen waren. Vandaar, dat ge in de dagen der Hervorming zeer duidelijk tweeërlei beginsel ziet werken: ten eerste het beginsel der Schrift bij de geloovigen, om den band weer bloot te leggen, die het creatuurlijk met den Schepper verbindt; maar ook ten tweede het beginsel van de heidense filosofie, om weer op oaden Pantheïstischen trant de grens uit te wischen en het al ineen te doen vloeien. Men weet dan ook, hoe naast de Reformatoren van meet af de Humanisten stonden, en hoe deze laatste, o, zooveel verdierven wat de Reformatie begon op te bouwen.

Voor al in de Lutherische Reformatie mengde zich dit kwaad op veelbeduidende wijze, en het is Calvijn's eere dat hij voor de Gereformeerde volken dit kwaad veel sterker uitdreef. Luther in zijn eerste periode stond wel zuiverder, maar in zijn tweede periode sloeg hij bedenkelijke paden in, en toen eindelijk bij den Sacramentenstrijd heel de tegenstelling tusschen Wittenberg en de Gereformeerden zich aantrok in de vraag, of Christus in het brood des Avondmaals zóo in was, dat hetgeen men zag tegelijk en brood en Christus was, stond men tastbaar voor precies dezelfde tegenstelling tusschen Pantheïsme en Theïsme, tusschen Japhet en Sem, tusschen ineenvloeiing en ondercheiding waarvoor we ook nu nog staan. En toen, Luther nu voor de ineenvloeiing koos, en in de Lutherische belijdenis van den Christus Eutyches' dwaling herleefde, mengde zich metterdaad het oude Germaansche Pantheïsme weer in de Christelijke belijdenis, en was het Calvijn's groote verdienste, dat hij de Gereformeerde volken voor dit euvel bewaard heeft. Zwingli ging toen te ver en sloeg in het andere uiterste over, en nam met name uit het Sacrament het verband weg, om alleen de tegenstelling over te houden. Maar Calvijn heeft toen óf de tegenstelling óf het verband gehandhaafd. Zwingli verviel in Dualisme, Luthers volgelingen slopen weer den weg van het Pantheïsme op, en Calvijn alleen bleef waarlijk Theïst naar de Heilige Schrift.

Gevolg hiervan nu is geweest, dat met name in Duitschland deze aloude Pantheïstische zuurdeem allengs weer aan het gisten is geraakt. De Hervormers dreeven dit Pantheïsme op mystieke wijs, de bekende Theologen droegen het in de verklaring van het wezen der dingen, de Lutherische godgeleerden verdedigden het in hun Unigeneitsleer dogmatisch, en de groote wijsgeeren Fichte, Schelling en Hegel voerden het wetenschappelijk door. Totdat toen eindelijk Schleiermacher is opgestaan, die Hervorming van opvoeding, Theïsme naar neiging, Lutherisch naar levenskring en wijsgeer naar aanleg, alle deze Pantheïstische bestanddeelen in één stelsel vermengd heeft, dat, o, zooveel schoons en bekoorlijks bevat en waardoor destijds schier heel de Lutherische kerk is verleid.

Uit Duitschland is toen van lieverlede in allerlei geleerde geschriften dit Pantheïstisch gekleurde Christendom ook in de Ge-

reformeerde landen ingedrongen, en heeft in Zwitserland, in Frankrijk, in Engeland en in ons land de denkende geesten op een dwaalspoor geleid. Ten onzent zag men dit het eerst in de Groeninge godgeleerden, daarna in de Modernen, en straks in de Ethischen, gelijk nu weer in de volgelingen van Ritschl. De pantheïstische trek is in al deze richtingen de kenmerkende. Nergens een grens meer. Alles ineenvloeiing.

Uitgewischt de grens tusschen den goddelijken en den menschelijken factor in de Heilige Schrift.

Uitgewischt de grens tusschen den Schepper en het schepsel in de leer van een eeuwige schepping.

Uitgewischt de grens tusschen God en mensch in de valsche uitlegging van het Beeld Gods.

Uitgewischt de grens tusschen tijd en eeuwigheid, door de leer van een bekeering na den dood.

Uitgewischt de grens tusschen ziel en lichaam, in de leer van de Geestelijkheid.

Uitgewischt de grens tusschen het natuurlijke en het genadeleven, door het loochenen eener absolute wedergeboorte.

Uitgewischt de grens tusschen Israël en de heidenwereld, door een naturalistisch proces van alle godsdiensten.

Uitgewischt de grens tusschen kerk en wereld, door de leer van een volkskerk, waarin nagist wat in het volk gist.

Uitgewischt de grens tusschen een „wijsheid Gods“ en „de wijsheid“ der menschen, door een kwansuis „geloovige wetenschap“.

Uitgewischt de grens tusschen het zedelijke en verstandelijke leven, door het ijveren voor een verzedelijking (ethisering) der waarheid.

En zoo nu ook uitgewischt de grens tusschen den Christus en zijn verlosten, door het vernichelijken van het goddelijk subject in den Middeljaar.

Dat kwaad, waaronder de kerk van Christus thans zoo bitter lijdt, en waarop in ons vorig artikel reeds gewezen werd, moest hier in samenhang kortelijk uiteengezet, om de beteekenis van deze 33ste vraag in den Catechismus te vatten.

Het is toch bij deze Catechismusvraag volstrekt niet de plaats, om breedvoerig de Godheid des Zoons te gaan bewijzen, maar uitsluitend om de grenslijn zuiver te houden, waardoor ons kindschap van het Zoonchap des Zoons gescheiden ligt. Daarvan alleen handelt de persoon die in den Catechismus antwoordt, en hij trekt die grenslijn zeer juist zóo, dat hij den Middeljaar toekent het natuurlijke, eeuwige Zoonchap en voor ons slechts het aangenomen kindschap, het kindschap door aanneming overlaet.

En daar nu de godgeleerden onzer dagen, op het voetspoor der Deutsche Pantheïsten, ook ten onzent deze grenslijn uitwischen door feitelijk het Zoonchap van den Middeljaar en ons kindschap ineen te doen vloeien, was het hier juist de plaats om de diepe wonde, die door het Pantheïsme aan onze kerk is toegebracht, bloot te leggen.

Of we al tegen Arianen, Adoptianen en Socinianen ijveren, maar zonder een helder gepeend oog voor de diepgaande hedendaagse ketterij, dat brengt ons niet verder. Ook zegge niemand, dat dit schoolse geelheidende zijn. Integendeel, dit Pantheïstische Christendom wordt heden ten dage aan alle hoogeschoolen onderwezen, komt van deze hoogeschoolen op duizend kansels, dringt in onze stichtelijke literatuur in, sluipst als gil in onze catechisatieën, en ondermijnt, door de autoriteit der Heilige Schrift los te maken, alle Christelijk geloof. Het is volstrekt niet meer dezelfde Schrift, niet meer dezelfde Christus, niet meer hetzelfde Kruis, ja, zelfs niet meer

dezelfde God en Vader, die u door deze godgeleerden gepredikt wordt.

Uit Sion moet ons het licht opgaan, en het schitterend geflikker waarmee zij de oogen verblinden, komt uit het hart van het Buddhisme; niet van de Jordaan, maar van den Ganges; niet van Golgotha, maar uit de scholen der filosofen.

Dit is het doodelijk gevaar waarin de kerk thans verkeert, en het is met name de Gereformeerde belijdenis, die thans de roeping heeft, om tegen deze overstroming der Pantheïstische afgeleide beekjes een dam op te werpen en de waarheid, gelijk ze uit Sion is, te verdedigen. En dit nu kan ze alleen, niet door zich in zichzelf op te sluiten, maar door op de bestudeering der Arische godsdienstavormen, op de ontwikkeling der Philosophie, en op het retort in het laboratorium der Vermittelungstheologen een scherp wakend oog te houden. En voorts, door hiertegenover tweeërlei te doen: 1°. de tegenstelling tusschen het Goddelijke en menschelijke, het oneindige en eindige door zure grens af te bakenen; en 2°. door na deze tegenstelling te hebben geconstateerd, het verband tusschen beide te zoeken niet in het Wezen Gods, maar in zijn Wil.

En zoo nu komt het er ook hier op aan, om, na bestrijding der hedendaagse ketterij, een duidelijk antwoord op twee vragen te geven: 1°. Waarin is het Zoonchap van den Middeljaar van ons kindschap onderscheiden? en 2°. Welke band bindt beide saam?

KUYPER.

„Niet onszelven te behagen!“

Maar wij, die sterk zijn, zijn schuldig de vrachtheid der onsterven te dragen, en niet ons zelve te behagen.
Rome, 15: 1.

Al wat Gods volk bezit, is gegeven goed, en goed, gegeven door een God, die in zijn geven vruchtmachtig is.

Vandaar, dat het goed, dat Gods kinderen bezitten, zoo ongelijk verdeeld is.

Hadden wij er de beschikking over gehad, wij, menschen, zouden nauwkeurig gelijke portien hebben gemaakt en aan ieder, op een haar af, evenveel hebben gegeven. Dan zou elk bezit even groot, elk weelde even rijk zijn geweest. Niet een zou iets boven den ander voor hebben gehad.

Er zou geen onderscheid zijn geweest. Maar zoo doet God de Heere niet.

Hij schiep zijn starrenhemel aan het firmament op zulk een wijs, dat de eenen star in helderheid en glans verschilt van de andere. Zóo, dat wel alle starren flikkeren, maar de schittering bij niet twee starren volkomen gelijk is.

En zoo nu ook schept Hij zijn volk zóo, dat wel al de kinderen zijns volks glans kunnen geven, maar dat toch een Abraham heel anders dan Isaak, Mozes veel sterker dan Aäron schittert, en de glans van een Amos bij de schittering van een Jesaja schier verbleekt.

Het is de gelijkenis van de talenten. Er zijn er die slechts één, er zijn er ook die vijf, er zijn er die tien talenten ontvingen. Niemand gaat met ledige handen uit, maar geen twee ontvangen evenveel.

Zoo is er ook in deze geestelijke schepping weelde van verscheidenheid, schakering van tint en geur schier eindeloos. Elke bloem met een eigen schoonheid, maar de lilië anders dan de roos, de roos anders dan het klein viooltje. En zoo ook in Gods heerlijk huis één die Priesterlijk dienen mag, een ander als Leviet geroepen, en weer een ander die Dorpelwachter is aan de poort.

Wat geestelijk verschil in aandeel aan het geestelijk goed komt dan ook in elke kerk aan alle plaats, waar de Heere zijn volk vergaderd heeft, uit.

De een kan bidden met een wegsneling

Adam af, als onder de zonde, den dood en het eeuwig verdert verkocht is, alle schepselen zoo onder den geestelijken ban des doods liggen, dat zij van God in het geheel niets meer weten en met hun aanmatiging van een vrijen wil verder wegzinken in het rijk der duisternis, waartoe zij bij hun geboorte vervallen zijn. De vrije wil haat Gods gericht en is voor het goede onbekwaam; make men met deze waarheid volken ernst.

In Duitschland bestrijden de Lutheranen de Missouriërs in Amerika, strenge Lutheranen, — aldus genoemd naar hun synode van Missouri — die de praedestinatieler weer willen doen opleven. Maar de strijd wordt niet met gelijke wapenen gevoerd. De zaak staat zóo, dat in de formula concordiae twee stroomingen tegen elkaar ingaan. Nu eens staat zij geheel op het servum arbitrium (een knechtelijken wil) van Luther, maar dan wijl zij toch weer de consequenties van de praedestinatieler vermijden. Langamerhand zocht zij die te verzuimen. Zoo kunnen hier twee partijen op haar beroepen, ofschoon de Missouriërs met grooter recht. Luthardi en Dieckhoff (twee Lutherische godgeleerden in Duitschland) spelen een dubbel spel.

DE GAAY FORTMAN.

Tegen de vervalsching der Gereformeerde Belijdenis,

door
Dr. ADOLPH ZAHN.

Het Synergisme is ten leste niets meer dan Indeterminisme, dat een waan. Leert het echter, dat de mensch een verborgen goed behouden heeft en uit dat goed vrijmachting voor de genade bepalen kan, dan verlaat hij den bodem der Schrift. Deze toch noemt de gehele menschheid vleesch en stelt haar als zoodanig vlak tegenover God, dien zij haat. Luther zegt terecht: »Wanneer in ons ook nog maar een vonkje rechte kennis van God ware, zouden wij geheel andere menschen zijn, dan wij zijn.« Zeker, God zou in het overblijfsel van het goede de gehele schepping hersteld hebben en de zending van Christus ware onnoodig. Bij de meeste menschen gaat het tegen de genade — zoo leert de ervaring — dus is hier de wil boos. Dit zal hij ook wel bij hen zijn, van

wie men beweert, dat zij zich vóór de genade hebben verklaard. Ten minste, dit leert de Schrift, die van alle menschen zegt: »Niemand neemt zijne genaden aan.«

Wij hebben ernst te maken met de leer van alle groote mannen, die God in zijne kerk geplaatst heeft, dat de mensch de knecht is van zijn eigen ik en daarom een knecht der zonde; dat het ik niet anders kan dan het is, dat is, het wil nooit wat God wil; en dat alleen door eenige almachtige scheppingsdaad Gods die ziel en met haar de wil, zóo vernieuwd worden, dat de mensch Jezus Christus aanneemt. Geen wetenschap, geen overreding, niets brengt den mensch tot werkelijk gelooven. Dat is het werk Gods, een werk van gehele omkeering des menschen, een wedergeboorte.

Als de Heere over de Joden klaagt: »Gij hebt niet gewild«, spreekt Hij zonder twijfel zichzelf van alle schuld vrij, en verklaart de Joden schuldig, dat zij zijn geopende armen hebben afgewezen. Het was hun eigen daad, die zij met volen lust pleegden, zonder eenigen dwang van buiten. Maar de Heere wil niet zeggen, dat zij ook anders hadden kunnen willen; dat zij Hem, evengoed als zij Hem nu afgewezen hadden, ook zouden hebben kunnen aannemen. Hij weet, dat zij hoos van nature zijn en als kinderen hunner vaders niet anders kunnen doen, dan Hem en zijn Vader haten. Hun boos wil, hun tegenstreven is hun eeuwen lang voortgeplante natuur. Het zou

tegen de gehele leer der Schrift, tegen het getuigenis des Heeren over zijn volk zijn, zoo Hij verkondigd had, dat zij Hem ook hadden kunnen aannemen, indien zij gewild hadden. Hij noemt ze in één adem adderegebroeders, kinderen hunner vaders — hoe zou Hij nu kunnen meenen, dat zij ook hadden kunnen willen? Volgens het liberum arbitrium in differentie (den vrijen wil) zou dit mogelijk geweest zijn. De Joden zouden ineens op raadrechtelijke wijze hebben kunnen omslaan en van de meest verbiterde vijanden van Jezus zijn vrienden kunnen worden, van een slangengeroed kinderen des geloofs en der liefde. En dat door een omkeering, als in één dag op regen zonneschijn kan volgen. Dit middeleeuwsche wijsbegrip wordt in de Schrift, bij de oude kerk in het algemeen, en ook bij de Hervormers der 16de eeuw niet gevonden. Slechts de waan van de wijsgeerte onzes tijds heeft dezen wil weer doen herleven, die bij machte is uit het onbepaalde zich te bepalen, ja zelfs uit de vijandigste oppositie in de veranderlijkste overgave plotseling over te gaan. 't Is een soort zelfvergoding des menschen. Hiertegenover hebben het Evolutionisme en Naturalisme hun volle recht, wanneer zij op den bodem der werkelijkheid den mensch zijn armoede en gehele afhankelijkheid herinneren.

Nog beter zouden wij dit op Bijbelschen grond kunnen doen, aangezien wij daar lezen, dat de mensch reeds van